

Аналіз стану загроз для безпекового середовища в прикордонному просторі

Analysis of threats to the security environment in the border space

Артем Братко^A

*Corresponding author: к. військ. н., доцент, професор кафедри, e-mail: bratkoav84@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5503-3318

Віталій Веретільник^A

старший викладач кафедри, e-mail: vvveretilnik2009@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8061-5803

Микола Овчар^A

старший викладач кафедри, e-mail: ovcharnik777@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8061-5803

Artem Bratko^A

*Corresponding author: Candidate of Military Sciences, Associate Professor, Professor of the Department, e-mail: bratkoav84@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5503-3318

Vitalii Veretilnyk^A

Senior Teacher of the Department, e-mail: vvveretilnik2009@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8061-5803

Mykola Ovchar^A

Senior Teacher of the Department, e-mail: ovcharnik777@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8061-5803

^A Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

^A National academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, Khmelnytskyi, Ukraine

Received: June 30, 2023 | Revised: August 18, 2023 | Accepted: August 31, 2023

DOI: 10.33445/sds.2023.13.4.2

Мета роботи: провести аналіз стану загроз для безпекового середовища в прикордонному просторі.

Метод дослідження: аналітичний метод.

Результати дослідження: проведено аналіз та надано рекомендації органам управління Державної прикордонної служби України щодо планування оперативно-службової діяльності в сучасних умовах.

Теоретична цінність дослідження: аналіз дозволяє з достатньою адекватністю запровадити основні принципи інтегрованого управління кордонами, впровадити системні реформи, наростити спроможності служби, забезпечити належний рівень прикордонної безпеки та відновити повний контроль за державним кордоном у межах деокупованих територій, організації його охорони.

Тип статті: теоретичний.

Purpose: to analyze the state of threats to the security environment in the border area.

Method: an analytical method.

Findings: the analysis was carried out and recommendations were made to the management bodies of the State Border Service of Ukraine regarding the planning of operational and service activities in modern conditions.

Theoretical implications: the analysis makes it possible to introduce with sufficient adequacy the basic principles of integrated border management, introduce systemic reforms, increase the capabilities of the service, ensure the appropriate level of border security and restore full control over the state border within the de-occupied territories, the organization of its protection.

Paper type: theoretical.

Ключові слова: загрози, можливості, управління, планування, безпека кордону, оперативна службова діяльність.

Key words: threats, capabilities, management, planning, border security, operational service activity.

1. Вступ

Україна прагне підтримувати дружні та добросусідські відносини з усіма суміжними державами відповідно до міжнародних договорів, укладених на принципах рівноправності, невтручання у внутрішні справи, взаємоповаги до незалежності, суверенітету та територіальної цілісності.

Одним з головних завдань державної політики є створення умов для відновлення територіальної цілісності України, її суверенітету і недоторканності в межах міжнародно-визнаного державного кордону. (Про стратегію воєнної безпеки України, 2021).

В історичній перспективі глобальна місія Державної прикордонної служби України полягатиме у забезпеченні захисту зовнішніх кордонів ЄС, вона стане форпостом східних рубежів Європейського Союзу та відповідатиме основним аспектам реалізації зовнішньої та внутрішньої політики в контексті забезпечення національної безпеки України.

2. Теоретичні основи дослідження

Проведено аналіз стану загроз для безпекового середовища в прикордонному просторі. Державна прикордонна служба України відповідно до своїх повноважень є головним виконавцем у забезпеченні стану безпеки державного кордону.

3. Постановка проблеми

Відповідно до загроз, стан прикордонного відомства в сучасних умовах потребує постійного вдосконалення основних принципів в сфері інтегрованого управління кордонами, впровадженні системних реформ, нарощуванні спроможностей служби, забезпеченні належного рівня прикордонної безпеки та відновленні повного контролю за державним кордоном у межах деокупованих територій, організації його охорони.

4. Результати

Основними загрозами у сфері прикордонної безпеки є:

- 1) повномасштабна збройна агресія росії проти України.

У результаті агресії було тимчасово втрачено контроль над окремими ділянками державного кордону, припинено функціонування пунктів пропуску на кордоні з рф, рб, центральній ділянці з Республікою Молдова, на каналах морського та повітряного сполучення. Закрито 111 (з 235 існуючих) пунктів пропуску та пунктів контролю. Заблоковано порти Чорного та Азовського морів і заборонено польоти цивільної авіації у повітряному просторі України.

Після звільнення Київської, Чернігівської, Сумської обл. та частини Харківської обл. до вересня 2022 року відновлено контроль за державним кордоном у межах відповідальності: 4 прикордонних загони – 262,67 км, 5 прикордонних загони – 563,8 км, 105 прикордонних загони з – 457,7 км та 9 прикордонних загони – 162,5 км.

30 червня 2022 року звільнено від підрозділів зс рф о. Зміїний, що надало змогу відкрити т. зв. “зерновий коридор”. Організовано першочерговий пропуск понад 6 тис. суден, з яких 1,2 тис. у рамках “зернового коридору”.

Масованими ракетно-артилерійськими обстрілами та ударами дронів-камікадзе було частково виведено з ладу (пошкоджено) об’єкти транспортної інфраструктури, паливно-енергетичного комплексу та енергопостачання України. Також ворогом здійснено 6 557 обстрілів позицій Держприкордонслужби (авіацією – 413; артилерією/мінометами – 5 045; РСЗВ – 780; танками – 202; стрілецькою зброєю – 117).

З метою збору розвідувальних даних про Сили оборони України агресор активно використовує повітряну розвідку, у т.ч. БПЛА. Відбувається проникнення на територію України диверсійно-розвідувальних та агентурних груп для організації диверсій, корегування вогню, інформаційних провокацій, вербування громадян України, здійснення психологічного тиску на цивільне населення.

Загарбники намагаються закріпитися на окупованих територіях та створити т.зв. “пояс безпеки” вздовж російського кордону. У рб та рф на кордоні з Україною будується лінія оборони та нарощується військова присутність.

До активних бойових дій на території України залучено багаточисельні незаконні військові формування, так звані “добровольчі підрозділи” та приватні військові компанії підпорядковані різним олігархічним групам, зокрема ПВК “Ліга” (“Вагнер»), “Патріот”, “Поток” та інші, які не входять до регулярних збройних сил росії, куди поряд з колишніми військовими було рекрутовано більше 50 тис. російських ув’язнених та найманців з країн Азії та Африки.

Воєнна агресія залишається основною для досягнення стратегічних цілей рф в Україні (Торічний та ін, 2021).

До травня 2023 року бойові дії набули здебільшого позиційного характеру, під час яких противник намагається вести наступальні (штурмові) дії на Бахмутському, Лиманському, Авдіївському та Мар'їнському напрямках.

На Запорізькому та Херсонському напрямках ворог перейшов до оборони. Тимчасово окуповані території Луганської, Донецької областей та АР Крим використовується армією рф у якості воєнно-технічних хабів, з метою логістичного забезпечення, ремонту озброєння і техніки.

Окупацію Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької обл. агресор намагався "легалізувати" шляхом проведення псевдореферендумів та фейкового "приєднання" до складу рф.

У районах захоплених ворогом, сформовано окупаційну владу, яка здійснює примусову паспортизацію документами рф та депортацію громадян України до тимчасово окупованих територій Донецької, Луганської областей, АР Крим та рф. (Серватюк та ін, 2023).

Ворог створив мережу фільтраційних таборів та проводить насильницьку мобілізацію мешканців ТОТ до лав зс рф. Зазначене супроводжується посиленням антиукраїнської пропаганди, введенням в обіг російського рубля, відключенням від українського телерадіомовлення, стільникової та інтернет мереж. Продовжуються злочинні спроби інтеграції ТОТ України в політичний, економічний, правовий та освітній простір росії.

На звільнених від окупантів ділянках загарбники вдаються до інтенсивних авіаційних та артилерійських обстрілів українського прикордоння та місць несення служби підрозділів Держприкордонслужби у межах Харківської, Сумської та Чернігівської обл.

З урахуванням стану розвитку поточної ситуації рівень загрози збройної агресії росії проти України можливо вважати критичним. У середньостроковій перспективі після завершення бойових дій на території України рівень загрози повторного вторгнення з боку рф залишатиметься високим;

2) порушення ритмічності прикордонного руху.

На рівень загрози впливало:

- закриття пунктів пропуску на кордоні з рф, рб, Республікою Молдова (центральна ділянка) та припинення руху на каналах морського і повітряного сполучення;
- різке зростання пасажиропотоку до країн ЄС та Республіки Молдова через значний потік біженців;
- накопичення автомобільного транспорту на виїзд та в'їзд в Україну, насамперед на кордоні з Республікою Польща.

У 2022 році державний кордон перетнули 34,63 млн осіб, що на 11% менше ніж у 2021 році (39,05 млн).

Для забезпечення евакуації громадян України у лютому-березні 2022 року було введено спрощений прикордонний контроль у пунктах пропуску на кордоні з країнами ЄС та Республікою Молдова.

Успіхи Сил оборони України та певна стабілізація ситуації дозволили повернутись з-за кордону до України значної частини біженців.

Відбулось зростання кількості осіб, які перетинають кордон з країнами ЄС у 1,8 раза (2022 р. – 27,80 млн осіб, 2021 р. – 15,87 млн) та у 1,6 раза на кордоні з Республікою Молдова (2022 р. – 4,46 млн осіб, 2021 р. – 2,82 млн).

Крім того, через закриті пункти пропуску на кордоні з рф та рб повернулося 6224 громадянина України.

Динаміка транспортного потоку змін майже не зазнала (2022 р. – 7,97 млн од., 2021 р. – 8,08 млн).

Держприкордонслужбою спільно з прикордонними відомствами суміжних держав організовано першочерговий пропуск через державний кордон стратегічно важливих вантажів, оформлення суден у рамках "зернової ініціативи" та транспортних засобів з гуманітарною допомогою, вжито заходів з мінімізації черг перед пунктами пропуску шляхом впровадження пілотного проєкту "Електронна черга".

З урахуванням стану поточної ситуації на державному кордоні рівень загрози порушення ритмічності прикордонного руху можливо вважати допустимим. У середньостроковій перспективі у разі відкриття морських портів та аеропортів призведе до зниження навантаження на автомобільні і залізничні пункти пропуску на кордоні з країнами ЄС та Республікою Молдова, при цьому рівень загрози буде помірним;

3) нелегальна міграція іноземців через територію України.

Закриття пунктів пропуску на кордоні з рф, рб, Республікою Молдова (центральна ділянка) та припинення руху на каналах морського і повітряного сполучення знизило рівень нелегальної міграції на державному кордоні з країнами ЄС у 2,7 раза. У 2022 році затримано 622 нелегальних мігранти (2021 р. – 1527).

Одночасно під час перетинання державного кордону виявлено 11 373 іноземця, які порушили правила перебування в Україні, що на 17% менше ніж у 2021 році (13 652). З урахуванням стану поточної ситуації на державному кордоні рівень загрози нелегальної міграції можливо вважати низьким. Проте після завершення військових дій на території України та відновлення функціонування пунктів пропуску рівень загрози транзитної нелегальної міграції іноземців до країн ЄС у середньостроковій перспективі буде поступово зростати до допустимого рівня. Крім того, слід врахувати, що у разі виникнення внутрішніх конфліктів у рф можливо очікувати значного потоку біженців (мігрантів) до України. За таких умов рівень загрози буде високим;

4) незаконне порушення кордону громадянами України, чоловіками призовного віку (18 – 60 років).

У зв'язку із введенням воєнного стану та оголошенням загальної мобілізації збільшилася кількість громадян України, чоловіків призовного віку (18-60 років), які намагались уникнути призову до лав Сил оборони України шляхом незаконного перетинання державного кордону.

Так, у 2022 році Держприкордонслужбою затримано 9 926 громадян України, чоловіків призовного віку, з них: поза пунктами пропуску – 4 706 осіб, у пунктах пропуску – 5 220 осіб.

З урахуванням розвитку поточної ситуації на державному кордоні рівень загрози незаконного перетинання кордону можливо вважати високим. У разі припинення дії режиму воєнного стану та скасування обмежень на виїзд з України у середньостроковій перспективі рівень загрози буде низьким;

5) контрабанда зброї, боєприпасів на вибухових речовин.

Бойові дії в Україні призвели до суттєвого зростання неконтрольованого обігу зброї та боєприпасів на її території. Разом з тим спроби контрабанди зброї через державний кордон носили поодинокий характер, стійких каналів протиправної діяльності не виявлено.

У 2022 році відбулось зменшення:

- у 1,9 раза кількості спроб контрабанди зброї (2022 р. – 245 вип., 2021 р. – 454 вип.) та на 16% обсягів її виявлення (2022 р. – 530 од., 2021 р. – 633 од.);

- частка вогнепальної зброї була незначною – 46 од., що становить 9% від загальної кількості. Виявлено: 362 од. холодної, 58 од. пневматичної, 27 од. мисливської, 20 од. електрошокової та 17 од. газової зброї;

- на 10 % кількості спроб контрабанди боєприпасів (2022 р. – 212 вип., 2021 р. – 235 вип.) та у 1,7 раза їх обсягів (2022 р. – 17,8 тис. шт., 2021 р. – 30,4 тис. шт.);

- майже половина – 49 % становили набої до вогнепальної зброї (8,8 тис. шт.), які були виявлені у районах бойових дій. Окрім того виявлено: 1,3 тис. набоїв до мисливської та 0,4 тис. до газової зброї, 0,4 тис. гранат, а також 7 тис. інших боєприпасів;

- у 4,7 раза кількості виявленої вибухівки (2022 р. – 7,6 кг, 2021 р. – 35,9 кг).

Зважаючи на активні бойові дії в Україні та значну кількість зброї і боєприпасів, які накопичилися на звільнених територіях, рівень загрози контрабанди зброї та боєприпасів є і буде високим.

б) контрабанда наркотичних речовин та психотропних засобів.

У 2022 році обстановка щодо контрабанди наркотичних засобів залишалась контрольованою. Відбулось зменшення на 15 % активності (2022 р. – у 349 вип., 2021 р. – 409 вип.) та у 5,5 раза обсягів незаконного переміщення наркотиків (2022 р. – 127,7 кг, 2021 р. – 698 кг).

Виявлено: 26,3 кг коноплі, 21,3 кг гашишу, 19,7 кг марихуани, 8,8 кг трамадолу, 40 кг синтетичних наркотичних речовин, 6,3 кг речовин рослинного походження, 4 кг кокаїну, 0,1 кг героїну та 1,2 кг наркотичних лікарських засобів.

Наркотичні засоби, психотропні речовини, а також нарковмісні лікарські засоби здебільшого постачаються в Україну автомобільним транспортом та сервісами міжнародних поштових відправлень з країн ЄС та Республіки Молдова.

З урахуванням стану поточної ситуації на державному кордоні рівень загрози контрабанди наркотичних та психотропних речовин можливо вважати допустимим. У разі припинення дії режиму воєнного стану та поновлення роботи каналів морського та авіаційного сполучення у середньостроковій перспективі рівень загрози можливо стане високим;

7) незаконне переміщення товарів.

На рівень загрози незаконного переміщення товарів в Україні впливало:

- збройна агресія РФ, що спричинила закриття каналів міжнародних морських та авіаційних перевезень та збільшення переміщення вантажів у пунктах пропуску на кордоні з країнами ЄС та Республікою Молдова;

- складна соціально-економічна та криміногенна ситуація у прикордонних регіонах, зростання рівня безробіття, зниження рівня економіки у т.ч. інфляційні процеси;

- різниця цін в Україні та суміжних країнах, насамперед на підакцизні товари (сигарети, алкогольні вироби);

- зростання попиту на дешеву контрафактну продукцію, яка більш прибуткова ніж значно дорожчі ліцензовані товари;

- збільшення обсягів переміщення гуманітарної допомоги, під виглядом якої можуть незаконно ввозяться товари народного вжитку без сплати відповідних митних платежів;

- відсутність кримінальної відповідальності за незаконне переміщення товарів через державний кордон.

У 2022 році відбулось зниження у 2,2 раза активності незаконного переміщення товарів (2022 р. – 1 590 вип., 2021 р. – 3 462) та на 27% їх обсягів (2022 р. – 504,7 млн грн, 2021 р. – 689,1 млн грн.).

Основним товаром, який намагаються незаконно перемістити через державний кордон залишаються сигарети. У 2022 році відмічається зниження у 9,4 раза обсягів сигарет, які правопорушники намагались незаконно перемістити через державний кордон. Затримано 1,4 млн пачок сигарет (2021 р. – 13,6 млн). Зазначена тенденція обумовлена, перш за все, припиненням каналів їх незаконного ввезення до України з території республіки Білорусь та через морські порти.

Основна кількість сигарет переміщувалася з України на кордоні з Румунією (53% від загальної кількості виявлених сигарет) та Угорщиною (28%).

Одним із способів незаконного переміщення сигарет поза пунктами пропуску є застосування малих літальних апаратів, у т.ч. безпілотних.

Зафіксовано 211 вип. порушення правил використання повітряного простору, у т.ч. з перетинанням державного кордону (з них на кордоні з Республікою Польща – 138 вип., Угорщиною – 32 вип., Румунією – 31 вип., Республікою Молдова – 3 вип., Словацькою Республікою – 2 вип.). У 13 вип. прикордонниками затримано 3 МЛА та 17 БПЛА.

Продовжувались спроби незаконного переміщення валюти через державний кордон. Упродовж 2022 року виявлено 8,2 млн. дол. США, 1,9 млн. євро, 4 млн гривень.

З урахуванням стану поточної ситуації на державному кордоні рівень загрози незаконного переміщення товарів можливо вважати помірним. У разі припинення дії режиму воєнного стану та поновлення каналів морського та авіаційного сполучення у середньостроковій перспективі рівень загрози буде допустимим.

Враховуючи зазначене:

- на кордоні з країнами ЄС та Республікою Молдова рівень загроз – допустимий;
- на кордоні з рб, рф, центральній ділянці з Республікою Молдова та на морській ділянці кордону має критичний характер.

Виходячи з оцінки загроз можливими сценаріями розвитку обстановки будуть:

Сценарій 1. “Продовження воєнних дій ще невизначений час, що може супроводжуватися руйнівними процесами, важкими надзвичайними ситуаціями техногенного та природного характеру” (високоїмовірний).

Противником ведуться як локальні наступальні дії у межах Донецької, Луганської обл., так і вживаються заходи щодо протидії контрнаступу української армії у межах Запорізької, Херсонської обл. та ТОТУ АР Крим.

Здійснюється постійні артилерійські та мінометні обстріли деокупованих прикордонних територій у межах Харківської, Сумської та Чернігівської обл.

Незважаючи на втрату контролю над частиною захопленої території України та наростаючих проблемах з особовим складом та військовою технікою, російське військово-політичне керівництво не відмовилося від своїх планів і готується до затяжної війни, яка має виснажити як Україну, так і країни Заходу.

Оперативна ініціатива на лінії бойового зіткнення поступово переходить до Сил оборони України, проте побудова ліній оборонних споруд та мінно-вибухових загороджень унеможливають швидке просування українських підрозділів. Найближчим часом можливо спостерігати продовження позиційної війни, при цьому ворог може вдаватися до більш агресивних кроків до заподіяння масштабних руйнувань критичної інфраструктури, як на підконтрольній Україні території, так і на тимчасово окупованих територіях для нанесення максимальної шкоди техногенного або природного характеру. При цьому на ТОТ України та в акваторії Чорного моря проведення терористичних акцій можливо «під чужим» прапором.

У разі зазначеного можливо очікувати:

- збереження високого рівня загрози:
- нанесення ракетних обстрілів та ударів дронів-камікадзе по території України, насамперед по центрам прийняття рішень, військових локаціям, об'єктам енергетичної, транспортної, припортової та аграрної інфраструктури, місто- та бюджетотворюючим підприємствам;
- спроб повторного збройного вторгнення в Україну з території білорусі спільного регіонального угруповання військ рб та рф, зокрема не виключається поновлення наступальних дій через зону відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, а також захоплення Рівненської та Хмельницької АЕС;
- активну розвідку, у т.ч. з використанням БПЛА;

- здійснення провокацій на тимчасово окупованих територіях у межах Донецької та Луганської областей з метою створення техногенних аварій, що може призвести до незворотних процесів;

- блокування акваторій Чорного та Азовського морів вмс рф та бохр пс фсб рф;

- збройного ураження або захоплення цивільних суден, мінування акваторій та фарватерів;

- висадки ворожого десанту на Чорноморське узбережжя та правий берег р. Дніпро;

- звільнення частини тимчасово-окупованих територій України та проведення на них стабілізаційних заходів, у т.ч. виявлення осіб, причетних до колабораційної, підривної та диверсійної діяльності;

- високу мінно-вибухову небезпеку на звільнених від окупантів територіях;

- виявлення на деокупованих територіях значної кількості зброї, боєприпасів та вибухових речовин, у т.ч. у схронах, тайниках тощо;

- посилення ядерного шантажу, використовуючи захоплення та мінування Запорізької АЕС;

- проведення терористичних актів шляхом масованих авіаударів та ракетних обстріл, застосування ударних дронів, а також ДРГ (у т.ч. з числа приватних військових компаній, на ймовірних об'єктах критичної інфраструктури у межах Київської, Чернігівської, Сумської та Харківської обл., зокрема гідроспоруди, підприємства нафто-газової та хімічної галузей, радіаційно небезпечні підприємства руйнування яких може спричинити надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру;

- підриву хімічного підприємства ЗАТ "Кримський титан" (м. Армянськ, ТОТ АРК), що може призвести до попадання в атмосферу великої кількості отруйних речовин;

- подальші спроби проникнення на територію України російських ДРГ у Поліському, Сіверському та Слобожанському операційному районах, у т.ч. під прикриттям артилерійських обстрілів;

- *продовження ворогом заходів з:*

- логістичного забезпечення та посилення угруповання на ТОТ України шляхом відправки особового складу та ОіВТ;

- інтеграції захоплених територій у загальноросійський простір, у тому числі витіснення з обігу української національної валюти;

- підтримування високого рівня антиукраїнської, антизахідної пропаганди у цифровому, медійному просторі;

- примусової паспортизації та переселення до рф місцевого населення, незаконне вивезення дітей із захоплених територій в рф з метою викорінення української ідентичності;

- посилення поліцейського та контррозвідувального режимів на окупованих територіях України, мобілізації місцевого населення;

- підготовки до проведення російських місцевих регіональних "виборів";

- побудови нових промислових ланцюгів з використанням портів Маріуполя та Бердянська, адаптації підприємств та виробництва під російське законодавство;

- посилення військового прикриття державного кордону у межах російських та білоруських прикордонних областей з Україною, а також ТОТ АР Крим;

Сценарій II "Відновлення територіальної цілісності України до меж міжнародно визнаного державного кордону 1991 року" (ймовірний).

Перемога у розв'язаній росією війні дозволить Україні повернутися у межі міжнародно визнаного державного кордону та одночасно може призвести до неочікуваних (незворотних) процесів, аж до громадянського конфлікту та розпаду рф. При цьому можлива зміна вищого керівництва рф мирним (демократичним) шляхом або шляхом державного перевороту, що не змінить її агресивної політики, так як головна ціль російської війни – знищення української

державності та позбавлення громадян України національної ідентичності, не була досягнута (Братко, 2022).

Невиключно часткове відновлення функціонування окремих пунктів пропуску через державний кордон на кордоні з рф та рб. Продовження дії санкцій проти рф та рб, зруйнована та пошкоджена інфраструктура, низький соціально-гуманітарний рівень життя у прикордонних районах сприятиме активізації організованої протиправної діяльності.

Актуальності набудуть загрози:

- транзитної нелегальної міграції іноземців до країн ЄС після відновлення функціонування пунктів пропуску на каналах авіаційного та морського сполучення;
- масові спроби перетинання державного кордону біженцями, у т.ч. особами причетними до воєнних злочинів та антиукраїнської діяльності;
- виникнення локальних конфліктних ситуацій та провокацій на державному кордоні;
- контрабанди зброї, боєприпасів та вибухових речовин, наркотичних засобів та психотропних речовин як у ППР, так і поза ними;
- незаконне переміщення через державний кордон підакцизних товарів та товарів народного споживання.

За будь яких сценаріїв розвитку безпекового середовища на кордоні з рф та рб має бути посилена військова складова оборони та охорони державного кордону, а на кордоні з країнами ЄС і Республікою Молдова доцільно продовжити впровадження європейських принципів управління кордонами та нарощення правоохоронної складової Держприкордонслужби з урахуванням перспективи набуття Україною членства в ЄС.

Сценарій III "Заморожений конфлікт" (малоймовірний).

Завдяки матеріально-технічній підтримці з боку західних партнерів українське військово-політичне керівництво спільно з Силами оборони анонсують масштабний контрнаступ на позиції російських загарбників, завдяки якому заплановано звільнення значної частини захоплених територій України. З метою реалізації даного сценарію вживається комплекс організаційних заходів, у т.ч. направлених на деморалізацію російських військових і населення країни-агресора.

Усвідомлюючи можливі наслідки противник оголошує повну мобілізацію, розбудовує ешелоновану оборону, переміщує додаткову військову техніку, у т.ч відремонтовано.

Проведений комплекс заходів ворогом може вплинути на успіх українського контрнаступу. Сили оборони України звільнивши значну частину окупованих територій змушені перейти до оборони. Не виключається з боку держав партнерів, певне розчарування, економічну втомленість та поступове зменшення рівня військової та фінансової допомоги (Синишин, 2022)

Зазначене може призвести до загального виснаження протиборчих сторін, тиску на Україну щодо організації переговорного процесу. Таким чином, бойові дії можуть бути призупинені та перейти до замороженого військового конфлікту.

За цим сценарієм можливо очікувати:

- перманентну військову загрозу з боку рф, яка буде намагатиметься здійснити реванш після відновлення боєздатності своїх підрозділів, у т.ч. за рахунок мобілізаційного ресурсу. Разом з тим російські підрозділи продовжуватимуть практику нанесення авіаційних, дронівих та ракетно-бомбових ударів по території України з одночасним заперечуванням причетності до їх скоєння;

- накопичення значної кількості сил та засобів противника у прикордонних з Україною областях рф;

подальшу:

- розвідувально-підривною діяльністю РФ шляхом проникнення на територію України диверсійно-розвідувальних та агентурних груп для здійснення провокацій і внутрішньої дестабілізації обстановки;
 - примусову паспортизацію мешканців тимчасово-окупованих територій з одночасним посиленням репресивних заходів з боку т.зв. правоохоронних (каральних) органів;
 - продовження блокування акваторій Чорного та Азовського морів вмс РФ та бохр пс фсб РФ з метою дестабілізації військової та економічної ситуації в Україні;
 - перегляд юридичного статусу тимчасово окупованих територій України, шляхом проведення на ТОТ України т.зв. "місцевих виборів" в порушення норм Міжнародного права;
 - активних заходів з розмінування території України;
 - подальше не функціонування пунктів пропуску на кордоні з Росією та Білорусією.
- Поновлення практики здійснення перевірочних процедур на контрольних пунктах в'їзду / виїзду. Особлива увага буде приділятися виявленню осіб, можливо причетних до скоєння воєнних злочинів, колабораційної та підривної діяльності, а також незаконного переміщення зброї, боєприпасів, засобів терору та наркотичних засобів;
- з гуманітарних причин на окремих прикордонних переходах буде запроваджено пропуск осіб з числа громадян України, які були примусово переселені на територію РФ та повертаються на Батьківщину. Не виключається, що під час перетинання кордону будуть виявлятися громадяни України без документів, що посвідчують особу внаслідок їх втрати або вилучення. Крім того, можливі випадки виявлення осіб, які піддалися насильницьким діям або стали жертвами торгівлі людьми;
 - продовження спроб РФ розхитати внутрішньо-політичну та соціально-економічну ситуацію шляхом проведення інформаційно-психологічних операцій, активізації роботи "п'ятої колони" для поширення проросійських настроїв серед громадян України;
 - вчинення кібератак на державні установи та підприємства України, насамперед енергетичної галузі;
 - спроб дискредитації України, використовуючи проросійські сили, азійський та європейський медійні простори, а також різними політико-дипломатичними засобами;
 - підтримання керівництвом РФ напруженості у "придністровському" регіоні.

5. Висновки

Таким чином потребує необхідності у зосередженні основних зусиль оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України на запровадженні основних принципів інтегрованого управління кордонами, впровадженні системних реформ, нарощування спроможностей служби, забезпеченні належного рівня прикордонної безпеки та відновленні повного контролю за державним кордоном у межах деокупованих територій, організації його охорони.

В умовах тривалої дії актуальних і потенційних воєнних загроз, Адміністрація Держприкордонслужби потребує формування принципово нових підходів до реалізації державної політики у сфері безпеки державного кордону, зокрема щодо:

- нарощення спроможностей Держприкордонслужби щодо відсічі збройній агресії російської федерації;
- відновлення охорони та захисту державного кордону, а також охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні;
- виконання зобов'язань та рекомендацій з отриманням Україною статусу кандидата на членство в ЄС.

У ході подальших досліджень доцільно опрацювати механізми для забезпечення належного рівня прикордонної безпеки.

6. Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

7. Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

- Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 березня 2021 року «Про стратегію воєнної безпеки України» : Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 555/2021.
- Торічний В. О., Братко А. В., Захарчук Д. О. (2021). Збройні конфлікти як дестабілізуючий фактор прикордонної безпеки. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. № 2(72). С. 57–63. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2021-2-72/57-63>
- Серватюк В., Захарчук Д., Каштелян С. (2023). Особливості організації оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України. *Social development and Security*. № 13(1). Р. 23–28. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.1.3>
- Братко А. В. (2022). Концепція планування оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України. *Social development and Security*, Vol. 12, №. 6, 1–10. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.6.1>
- Синишин М. М. (2022). Напрями забезпечення прикордонної безпеки України. Вісник Національного університету цивільного захисту України серія "Державне управління". №2(17). С. 191–198. DOI: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2022-2-22>

References

- Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 24 bereznya 2021 roku «Pro stratehiyu voyennoyi bezpeky Ukrainy» : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24 bereznya 2021 roku № 555/2021.
- Torichnyy V. O., Bratko A. V., Zakharchuk D. O. (2021). Zbroyni konflikty yak destabilizuyuchy faktor prykordonnoyi bezpeky. Zbirnyk naukovykh prats' Tsentru voyenno-stratehichnykh doslidzhen' Natsional'noho universytetu oborony Ukrainy imeni Ivana Chernyakhovs'koho. № 2(72). S. 57–63. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2021-2-72/57-63>
- Servatyuk V., Zakharchuk D., Kashtelyan S. (2023). Osoblyvosti orhanizatsiyi operativno-sluzhbovoyi diyal'nosti Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy. *Social development and Security*. № 13(1) R. 23–28. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.1.3>
- Bratko, A. (2022). The concept of planning operational and service activities of the State Border Guard Service of Ukraine. *Social Development and Security*, 12(6), 1-10. DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.6.1>
- Synyshyn M. M. (2022). Napryamy zabezpechennya prykordonnoyi bezpeky Ukrainy. Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrainy seriya "Derzhavne upravlinnya". №2(17). S. 191–198. DOI: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2022-2-22>